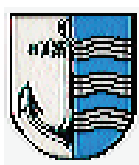

”BYTROMMEN”

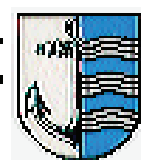

Februar 2015.

Medlemsblad for

**Allinge – Sandvig
Byforening**

Allinge-Sandvig Byforenings Bestyrelse.

Formand: Anders Koefoed Larsen, Kampeløkken 9, 3770 Allinge,
tlf. 56 48 06 17, e-mail: akl@sport.dk

Næstformand: Steen Gornitzka, Havnegade 13, Allinge,
tlf. 56 48 12 14, e-mail: Granitten@mail.dk

Kasserer: Lynge Nielsen, Vestergade 30, 3770 Allinge,
tlf. 56 48 13 48, e-mail: leloland@gmail.com

Sekretær: Henrik Hoffmann, Havnegade 12A, 3770 Allinge,
tlf. 30 72 13 19, mail: hoffmannhenrik@live.dk

Bestyrelsesmedlem: Hans Jensen, Pilegade 2, 3770 Allinge,
tlf. 56 48 14 67, mail: peo@city.dk

Bestyrelsesmedlem:

Kjeld Mechlenburg, Havnegade 16, 3770 Allinge,
tlf. 21 74 53 30, mail: kjeld@mechlenburg.com

Bestyrelsesmedlem: Flemming Truelsen, Ellekrogen 6, 3770 Allinge,
tlf. 56 48 07 03, e-mail: lt-ft@mail.dk

Suppleant: Arne Bech, Pilebroen 12, 3770 Allinge,
tlf. 56 48 12 07, e-mail: arnebech@mail.dk.

Suppleant: Elsebeth Maegaard, Søndergade 33, Allinge,
tlf. 56 48 98 76 / 40 16 21 36, e-mail: e_maegaard@mail.tele.dk

Husk også at se vores hjemmeside: www.allinge-sandvig-byforening.dk

Vi har også en side på Facebook!

AKL

Foreningens arrangementer.

2015.

Tirsdag d. 10/2 kl. 19.: Erik Grønvang fortæller og viser den helt nye modstandsfilm fra Allinge-Sandvig.

Tirsdag d. 17/3 kl. 19.: Willy Frederiksen fortæller om sine år som fisker i Nexø – da han var 14-20 år.

Lørdag d. 18/4 kl. 10-17.: Udstilling om 2. verdenskrig (70 år)

Lørdag d. 2. Maj. Kl. 9-12.: Strandrensning. Mødested: Næs Strand og Folkemødepladsen (Kl. 09.15)

Sæsonen 2015-16.

Tirsdag d. 7/7 kl. 18-21 Sommeråbent i Arkivet. (Jazzugen). 3 timer!
Alle er velkommen.

Tirsdag d. 14/7 kl. 18.30. Opdagelsestur omkring Egeløkke. Mødested: Moseløkkevej 5. Guide: Hans Henrik Krak. (For medlemmer).

Tirsdag d. 21/7 kl. 19-21. Sommeråbent i Arkivet. Alle er velkommen.

Tirsdag d. 4/8 kl. 19-21. Sommeråbent i Arkivet. Alle er velkommen.

Tirsdag d. 1/9 kl. 19. Finn Pedersen fortæller om Blanchs Hotel. (For medlemmer).

Oktober: Jens Riis Jørgensen fortæller om skolerne i Allinge-Sandvig.
(For medlemmer)

November: Helge Østergaard viser billeder og fortæller (et arr. sammen med pensionistforeningen).

Husk at give os besked!

Hvis du ændrer adresse,
hvis du ændrer dit telefonnummer og
hvis du ændrer din mail adresse.
Det letter vores arbejde!

AKL

Glimt fra en tid for ikke så længe siden.

Da Sandvig Plejehjem lukkede og slukkede i 2010, fik Byforeningen overdraget en mængde fotos og en scrapbog.

I denne bog var der avisudklip af artikler der var skrevet i anledning af plejehjemsbeboeres fødselsdage. Artiklerne beskrev hvordan fødselarens liv havde formet sig.

I Bytrommen september 2014 havde vi en artikel om stenhugger Hans Peter Kofoed, denne gang genfortæller Elsebeth Maegaard historien om Edith Espersen.

Barndom

Edith Espersen blev født 11. marts 1899. Det var fra før verden gik af lave, mente hun selv.

Hun var en sej dame der tog tingene som de kom. Hendes barndom var ingen dans på roser. Moderen var tjenestepige på Trommeregård i Klemensker, da hun fødte Edith som 'uægte' barn, Moderen blev 'udsat af kommunen' til at arbejde som tjenestepige på gården og lønnen var kost og logi for hende og datteren, intet andet.

Lige så snart at lille Edith kunne holde i et par tømmer, blev hun sat til at køre hestevogn. Gårdmanden havde en slags vognmandsforretning med at køre mejeriprodukter fra Bjørnedals Mejeri i Klemensker til Rønne. Den opgave overlod han til den 10 årige pige.

Når hun kom hjem med hestene stod den på arbejde i mark, lade og lo. Et værre rakkerliv, mente Edith, men hun klagede ikke over mangelen på fisk luft.

Selv kørte bonden tømmer fra Almindingen til Hasle, og han havde så Haslekul med tilbage.

Der var ikke noget der hed sygdom for tjenestefolkene, selvom de ofte var det. Indkvarteringsforholdene på gårdene dengang var ikke gode. Halm i sengene i stedet for madrasser og i halmen kunne man høre rotterne pusle, og der var rimfrost på væggene om vinteren.

Voksenliv

Edith mødte sin mand Andreas på Møllegård i Rø, hvor de begge tjente. De blev gift i 1921. Penge var der ikke mange af, men svigerfaderen hjalp dem så de kunne købe eget hus.

Parret gik begge på arbejde, Edith så meget hun kunne, for der kom børn til - mange børn, hele 9. En lille pige døde som lille af influenza.

De sled og slæbte for at brødføde familien. Når Andreas var daglejer og skulle hakke roer, så gik Edith med og arbejde - børnene var med. De store hakkede roer og de små lå i barnevogn. Børnene kunne jo ikke være alene hjemme.

Senere blev ægteparret en slags fodermestre på flere gårde. Da gik arbejdet ud på at passe dyr, ude såvel som inde, dvs. fodring, malkning og mugning og holde staldene i tip top stand.

Kandevask var hårdt for fysikken. Der var 80 og 100 punds kander (mælkejunger), der skulle vaskes i kalkvand og skylles, så de var klar til næste malkning.

Politik på arbejdspladsen talte man ikke om. Bønderne kunne ikke lide det, men Edith lagde ikke skjul på, at de var trofaste læsere af 'Bornholmeren' som var socialdemokratisk, men politisk aktive var man altså ikke som tjenestefolk.

De tog dog til missionsmøder i Klemensker og i Ekkodalen.

Under besættelsen arbejdede de på Hammersholm i 4 år, men kræfterne svandt og sygdom trængte sig så småt på. Tyskere og russere mærkede de ikke noget til.

De sidste år på landet var de i Rutsker på Bonegård, men det holdt ikke længe. Parret var slidt op.

Alderdom

November 1974 flyttede parret ind i de beskyttede boliger ved Sandvig Plejehjem. Efter Andreas' død i 1986 flyttede Edith ind på selve plejehjemmet. Hun befandt sig godt, men syntes, at folk var blevet fordringsfulde.

Kilder: Bornholms Tidende 11/3 – 1994, Lokalblad 11/3 – 1989, Bornholmeren 8/3 – 1984

Forsiden:

Bytrommen i Sandvig. Sandvig Torv. Fisker og strandfoged Hans Jørgen Pedersen (1851-1944), Sandvig.

Billedet på er udlånt af Karina E. Jensen.

Kiosken i Strandstræde i Sandvig.

Købmand Vilhelm Nicolai Hansen i Sandvig fik i foråret 1914 opført en større kiosk for enden af Strandstræde skråt overfor Strandstræde 8. Den var beregnet for et udvidet salg til turisterne, ikke mindst de mange tyske, som var dominerende på Nordbornholm i disse år. Han havde ikke forestillet sig, at 1. verdenskrig ville indstille det hele kort tid efter.

Kiosken befandt sig på den langstrakte matrikel nr. 15, som gik fra området mellem Sandlinien og Strandstræde langs stranden, der nu hedder Strandpromenaden, og helt hen til Den gamle Rådstue. Den 30. juni 1914 mødtes han foran den færdigbyggede kiosk med branddirektør Emil Bohn og vurderingsmændene Christian Holm og Anton Sonne. Bygningen blev beskrevet således:

”Bygning, indrettet som Kiosk med 2 Værelser, 1 Butik, 1 Entré og 1 W.C., opført af Tømmer, Brædder og Paptag, den er i Gjennemsnit, da W.C. og Forstue ligger i en lille Udbygning, 8,30 lg., 6,10 br. Og 2,65 høj. I Bygningen findes 4 Butiksvinduer og 1 mindre samt 4 Døre. Den taxeres til Kr. 1200. Heri findes Butiksindretning til Værdi 300 Kr. samt W.C. m.v. 100 Kr.”

Der er overleveret to senere fotografier af bygningen, som da hed ”Strandbasaren”. Vilhelm Hansen var søn af købmand Esper Hansen,

der fra 1897 havde købmandsforretningen Hammershusvej 31 og tidligere tidligere en i Østerlars. Forinden var de kort i USA, og han startede med skomagerforretning i Gudhjem. Vilhelm Hansen blev malermester og fik opført det nye hus Hammershusvej 3 i 1903. Her fik han også indrettet en købmandsbutik, ligesom han i gården fik bygget et malerværksted to år efter. Butikken blev udvidet i 1912.

Vilhelm Hansen solgte derefter i 1919 Hammershusvej 3 inklusive "en Kiosk ved Stranden nord for Byen" til agent og boghandler Emil Abrahamsen. Han solgte ejendommen videre i 1926 til boghandler og købmand Niels Johan Sørensen (1883-1954). Hans kone, som i øvrigt var søster til bygmester Johannes Munch i Nexø, videredrev forretningen til 1960, hvorefter datteren Bodil Johanne Munch Holm overtog ejendommen og drev butikken. Hun var gift med murer Knud Holm.

Af Jens Riis Jørgensen.

Billederne er udlånt af Karina E. Jensen, barnebarn af Bodil og Knud Holm.

Husk: www.allinge-sandvig-byforening.dk

De Italienske stenhuggere.

I Bytrommen februar 2014 havde Jens Riis Jørgensen skrevet en artikel om de italienske stenhuggere, der var flyttet til Nordbornholm.

Ved et tilfælde kan vi nu vise lidt mere.

For et par år siden fik jeg en kasse med billeder af fotograf Bendt Kjøl-
lers enke Kirsten Kjøller, f. Holm.

Forleden tog jeg mig endelig sammen til at sortere billederne. Blandt disse mange billeder lå der et bundt prøvebilleder og et færdigt visitkort (billede på pap).

Heldigvis stod der navn på bagsiden af prøvebillederne. Der stod **Emilio Brentigani**.

Det var jo helt utroligt pludselig at få et billede af familien.

Som Jens Riis Jørgensen skriver: Den familie har det hele: En foregangsmand i form af en tidligt tilflyttet stenhuggermester fra Italien, der blev gift med en tilsvarende indvandret arbejderkvinde fra Krokås i Sverige, og de bosatte sig fast i Allinge i et hus, som han selv byggede indbefattet udhus med værksted. De skabte en bornholmsk familie, hvorefter en datter overtog hjemmet og passede godt på det.

Fra venstre ses: Emilio Giulio, f. 15/2 1890, Else Jensen, Petra, Emilio Giulio Brentigani (1852-1929), Else Brentigani f. Persdotter og Judith. Rosengade 8.

Han blev assimileret, og han fik den bedste karriére af alle italienerne, som han var en god talsmand for. Som loyal stenværksformand var han også en retfærdig arbejdsgiver.

Brentigani er Allinges stenhuggerhistorie i ét blændende eksempel, som vi her kan illustrere med ham stående uden for huset på trappen ved gavlen eller inden for i sofaen som familiens midtpunkt i et tidstypisk interiør.

Jens Riis Jørgensen.

Fra venstre: Emilio (jun.) Petra, Emilio (sen.) Else Brentigani og Judith.

Vi er ikke klar over hvem Else Jensen og Petra er! Er det mon Emilios (jun) kone og barn? Billederne er fra omkring 1920.

Gamle aviser!

Skulle du have nogle gamle aviser fra før 2005, så skal du ikke smide dem væk. Vi vil nemlig gerne have dem, så vi kan få gamle udklip til vores arkiv. Har du også samlet udklip om et eller andet emne her i Allinge-Sandvig, så vil vi også gerne have dem – i stedet for, at du smider dem væk!!!!

AKL

Det er da utroligt

så meget der skrives om Bornholm.

I **Bornholmske Samlinger 2014**, der er udgivet af Bornholms Historiske Samfund, er der mange interessante artikler. Af lokal art kan der nævnes:

Finn Pedersen, der tidligere har skrevet om Strandslot, har i denne bog skrevet en stor og grundig fortælling om Blanchs Hotel. Selvfølgelig er Blanch liv også omtalt, samtidig med at der er mange fine og sjove billeder fra perioden.

Historien starter side 60 og slutter på side 129, bl.a. med et billede af hotellets brand.

Endvidere skriver Bjørn Westerbeek Dahl om Christopher F. Willerups kort over de bornholmske byer 1858. (Side 20-41). Her fortælles om hvordan man målte byerne op, og derved fremstillede de første kort til Traps publikation fra 1858.

Her kan man se kortet over Allinge og Sandvig Byers Jorder, juni 1858. På Byforeningens arkiv, kan du se kortene fra Allinge og Sandvig.

I **Jul på Bornholm 2014** er der også to artikler:

Birger Pedersen har skrevet om Kaj Pedersen og Luthersk Missionsforening på Bornholm. Den er naturligvis mest interessant fordi den handler om en del personer og huse i Allinge.

Endvidere har Mogens Lau skrevet om ”Admiralinden og spionen” Beretningen om den sandfærdige historie foregår på villa Nirvana, som lå på Hammershusvej i Sandvig.

Vi kender dog mest huset som det senere Carlsberg depot, som Mogens Jensen havde – og nu er huset revet ned, så det ikke generer udsigten til Hammershus.

Jeg kan absolut anbefale, at I læse disse to bøger. Der er måske noget andet, som du synes specielt godt om!

AKL

Det store aarlige Udsalg

i

- Allinge -

omfatter blandt andet et større Parti Rester af

**Bomuldstøj, Wienerlærred,
sribet Satin, rødt og blaat Dynesatin,
bleget & ubleget Stout, Drejl, Zephyr, Foer,
Diagonal, Frakkefoer, Regatta,
Maskintøj og Klædesatin.**

Alle ovennævnte Varer er
fra et jydsk Dampvæveri,
Priser vil Publikum kunne
lægge min Forretning et

Rester med Fejlvævninger
og om de særlig billige
blive overbevist, ved at af-
Besøg under Udsalget.

Allinge, den 28de Januar 1915.

Chr. Olsen. ∞

Allinge for 100 år siden.

Chr. Olsen blev det senere "Allinge Messe", der lå hvor Apoteket nu er.

Fra Nordbornholms Ugeblad den 5. februar 1915 side 3.

Sporet ved Folkemødet i Allinge

I starten af 2012 blev Byforeningen spurgt om, den ville vedligeholde et spor i Allinge. Der blev takket ja, der blev rettet lidt i en folder. Men vores hjerte var aldrig rigtig med i den. Nogle af os var nemlig også med i en anden gruppe, som er "Både Og". Her medgik 2 vintres kreativ tænkning i forhold til, hvordan man kunne udvikle Allinge Havn og området omkring den. Grundideen her, var en sti fra Cirkuspladsen til Næs badestrand, hvor der undervejs kunne være legeplads, kunstnerboder, motionsbaner / redskaber, udsigtstårne og rockpools med sauna. Undervejs skulle man så informeres om forskellige facts om Allinge bl.a. ved hjælp af QR koder, som folk med smartphones kan læse.

Vi tænkte, at hvis vi udvider sporet og bruger QR koder undervejs, er vi i gang. Der kan så senere "klistres" ting og aktiviteter på.

Vi snakkede med Landbrug- og Fødevarerstyrelsen (LF) om at lave sporet om og modernisere deres folder. Vi fik grønt lys, og et stort arbejde begyndte med at skrive 16 grundige historier og derefter at koge hver historie ned til en ganske kort info tekst på 4-12 linjer, som er i den trykte folder. Da vi havde afleveret vores materiale, sprang LF fra, de ville ikke udvide sideantallet i folderen og ville heller ikke have vores QR koder med. Det blev dog aftalt, at vi godt måtte lave et lille indlæg selv. Ruten blev etableret, alle Retningspile og QR kodeskiltene blev sat op. I hjørnerne af ruten er monteret oversigtskort, og ved starten ved havnekontoret og ved Domen er der monteret brochureholdere.

Ruten er en rundtur startende ved Havnekontoret, den går mod Allinge Røgeri, bag om røgeriet over klipperne og over Kampeløkkeåen. Videre langs Kampeløkket havnen, forbi Domen, over Cirkuspladsen, igennem Danchells Anlæg til skolen, ad Madseløkken til Helleristningerne, og derefter langs "Jernbanen" til Russerkirkegården, langs eller igennem vores kirkegård mod kirken og Metamorfose-skulpturen, dernæst langs Kirkestræde og Løsebækgade mod Nordbornholms Røgeri, og til sidst langs havet over havnen via det gamle spilhus retur til Havnekontoret. Nu skrev jeg jo, at det er en rundtur, derfor kan man, når man kender den, starte hvor man vil, og gå hvilken vej man vil. Men vores gæster får mest ud af at starte ved Havnekontoret eller Domen første gang, hvor også oversigtskortet er.

Stien er 4,3 kilometer lang, og viser på disse få kilometer hvilket pragtfuldt sted vi bor med et skønt havnemiljø, flot natur, gamle kulturspor, nye og gamle boligkvarterer, kunst og røgerier. *Fortsættes på side 15.*

Kontortider for Allinge-Sandvig Byforening

på Kærnehuset, 1. sal, Kirkepladsen 2, Allinge.

I perioden 1/1 2015- 31/4 2015.

1. onsdag i måneden kl. 19-21.

2. tirsdag i måneden kl. 19-21.

4. tirsdag i måneden kl. 19-21.

Der er dog lukket ved evt. arrangementer og efter den 1/5. Vi åbner derefter igen den 1/9 2015.

Støt os!

Hjælp os med at holde medlemstallet. Uden den økonomiske støtte, kan vi ikke eksistere.

Giv denne indmeldelses kupon til en ven!

..... Klip

Indmeldelse i Allinge – Sandvig Byforening.

Navn _____

Fødselsdag og år _____

Adresse _____

Tlf. _____

e-mail adresse _____

Underskrift _____

Kontingentet er 160 kr. pr. husstand pr. år.

Generalforsamlingen den 20. jan. 2015.

Hvis du er interesseret i at læse bestyrelsens beretning for 2014, kan du gå ind på vores hjemmeside www.allinge-sandvig-byforening.dk og gå til fanebladet Generalforsamling.

AKL

Allinge Kirkenyt i Januar.

Døbte: 31.; Avlsbr. Alfred Peter Pedersens Datter Ellen Valeur.

Begravede: 11.; Landarbejder Aleksander Grzebniows Datter Olga Grzebniow, 3 $\frac{1}{2}$ Aar gl. († 6/1 1915 paa Allinge Sygehus). 20.: Enke-mand, Stenh. Christian Jacobsson, 63 Aar gl. († 13/1 1915 paa Allinge Sygehus). 22.: Stenh. Gustav Adolf Toldinius Nielsen af Sandvig († 14/1 1915 paa Amtssygehuset i Rønne), 23 Aar gl.

Kirkenyt for 100 år siden.

Fra Nordbornholms Ugeblad den 5. februar 1915, side 3.

AKL

..... Klip

Til Allinge – Sandvig Byforening

v/ kasserer Lynge Nielsen

Vestergade 30

3770 Allinge

Kontrollér os engang, om vi er for positive; gå turen, check vores historier enten med QR kode, eller på hjemmesiden: *mobil.aste.dk/sporet/fiskeri* (ikke www), så du behøver altså ikke en Smartphone, men en alm. computer på nettet kan gøre det. Skulle du være lidt gangbesværet eller have barnevogn med anbefales at gå venstre om Lodsstationen ad den gamle sti til Kampeløkkehavnen.

Brochuren som findes i de gule bokse ved Havnekontoret og Domen

SENESTE NYT OM SPORET

I efteråret påtalte vi over for Vej og Park, at vi ikke syntes, at vi havde fået så meget spor / sti som lovet. Vej og Park har lovet, at inden Folkemødet bliver alt rettet op. Prøv det allerede nu, næste gang du skal gå tur.

Aste lokal gruppe, har betalt for indlægget i folderen og Nordea for folder og Havnen / Vej og Park har jævnet og pålagt grus og sten, hvor det var nødvendigt. Endelig er der lagt mange timers frivilligt arbejde i projektet fra adskillige borgere i Allinge. Send alle disse en venlig tanke, når du bruger sporet. Et eksempel på et af skiltene man møder undervejs. Har du smartphone med den app der læser QR koder, prøv at scan her.

Ellers tast *mobil.aste.dk/sporet/fiskeri* på din computer, så kommer du frem til det samme. Der er 16 forskellige sider. Du skal bare udskifte *fiskeri* med: sten, fiskerpigen, kaperne, indvandring, radium, flora, natur, rogeri, folkemødet, jernbanespor, helleristninger, russerne, kirken og jazz.

Til Label.

Ann Vibeke Knudsen har her fundet et dejlig billede i Ø arkivet i Rønne.

Vi kan her se de jublende drenge, der lige har fået fri fra privatskolen, som havde lokaler på Teknisk Skole (nu biblioteket)

Ann Vibeke gør et stort arbejde med at scanne billederne på Bornholms Museum og i Ø- arkivet, og hvis du er interesseret i at se andre af dem, så skal du blive medlem af Facebook siden ”Bornholms Historiske Samfund”.

Du kan også se mange af billederne på hjemmesiden

<http://bornholmshistorie.weebly.com/>

Du kan endvidere få mange andre links ved at benytte denne adresse:

<http://bornholmshistorie.weebly.com/databaser.html>

God fornøjelse!